

AHVENANMAAN MAAKUNTALAKI

1 Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksymät maakuntalait

1. *Landskapslag om ändring av vallagen för Åland* (Maakuntalaki Ahvenanmaan vaalilain muuttamisesta),¹
2. *Landskapslag om upphävande av 11a § landskapslagen om förfarandet vid rådgivande kommunala folkomröstningar* (Maakuntalaki neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun maakuntalain 11 a §:n kumoamisesta),
3. *Landskapslag om ändring av 1 § landskapslag om tillämpning av lagen om service och stöd på grund av handikapp* (Maakuntalaki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain soveltamisesta annetun maakuntalain 1 §:n muuttamisesta),²
4. *Landskapslag om ändring av landskapslagen om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda* (Maakuntalaki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain soveltamisesta annetun maakuntalain muuttamisesta),³
5. *Landskapslag om klientavgifter inom socialvården* (Maakuntalaki sosiaalihuollon asiakasmaksuista),
6. *Landskapslag om ändring av landskapslagen om socialvård* (Maakuntalaki sosiaalihuoltolain muuttamisesta),
7. *Landskapslag om ändring av 5 § landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen* (Maakuntalaki lastensuojelulain soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetun maakuntalain 5 §:n muuttamisesta),

¹ VN/26695/2022

² VN/32836/2022

³ VN/32690/2022

8. *Landskapslag om ändring av 2 § landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp* (Maakuntalaki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetun maakuntalain 2 §:n muuttamisesta),
9. *Landskapslag om ändring av 8 § landskapslagen om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda* (Maakuntalaki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain soveltamisesta annetun maakuntalain 8 §:n muuttamisesta).

2 Tasavallan presidentin veto-oikeus

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991), jäljempänä *itsehallintolaki*, 19 §:n 2 momentin mukaan tasavallan presidentti voi, kun korkeimman oikeuden lausunto on hankittu, määrätä maakuntalain raukeamaan kokonaan tai osittain, jos hän katsoo maakuntapäivien ylittäneen lainsäädäntövaltansa tai maakuntalain koskevan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Presidentin on tehtävä päätöksensä neljän kuukauden kuluessa siitä, kun maakuntapäivien päätös annettiin oikeusministeriölle tiedoksi.

Edellä 1 kohdan luettelon kohdassa 1–2 mainitut maakuntalait ovat saapuneet oikeusministeriöön 4.10.2022 ja kohdassa 3–9 mainitut maakuntalait ovat saapuneet 7.12.2022.

3 Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunnot

Itsehallintolain 19 §:n 1 momentin mukaan Ahvenanmaan valtuuskunta antaa oikeusministeriölle lausunnon maakuntalain hyväksymispäätöksestä ennen päätöksen esittelemistä tasavallan presidentille.

Ahvenanmaan valtuuskunta on antanut 3.11.2022 päivätyn lausunnon muistion 1 kohdassa mainituista kahdesta ensimmäisestä maakuntalaeista koskien Ahvenanmaan vaalilain muuttamista ja neuvoa-antavien kunnallisten kansanäänestysten noudatettavasta menettelystä (Nr 40/22)⁴. Lopuista maakuntalaeista Ahvenanmaan valtuuskunta on antanut lausuntonsa 30.11.2022 (Nr 47/22 ja 48/22)⁵.

Itsehallintolain 36 §:n 2 momentin mukaan Ahvenanmaan valtuuskunnan virkakieli on ruotsi.

⁴ Liite 4

⁵ Liitteet 8 ja 14

Muistion kohdan 1 luettelon 1–2 kohdassa mainituista maakuntalaeista antamassaan lausunnossa (Nr 40/22) Ahvenanmaan valtuuskunta toteaa ennakkoäänestyksestä, jonka kirjaus on uusi suhteessa nykytilaan että maakuntalain 6 §:ään on kirjattu asetuksenantovaltuudet, joiden mukaan yleiset ennakkoäänestyspaikat Ahvenanmaan ulkopuolella luetellaan maakunta-asetuksella. Ahvenanmaan valtuuskunta toteaa, että asetuksenantovaltuudet täyttävät siten perustuslain 80 §:n 1 momenttia vastaavat, asetuksenantovaltuuksista itsehallintolain 21 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset.

Ahvenanmaan valtuuskunta lausuu, että maakuntalakien voimaantulolle ei itsehallintolain säännökset huomioon ottaen ole estettä.

Luettelon kohtien 3–9 (Nr 47/22 ja 48/22) maakuntalakien kohdalla valtuuskunta toteaa, että maakuntalain sääntely kuuluu lähtökohtaisesti maakunnan lainsäädäntövaltaan itsehallintolain 18 §:n nojalla.

Korkeimman oikeuden lausunto

Korkein oikeus on oikeusministeriön pyynnöstä 12.10.2022 antanut 7.12.2022 päivätyn lausunnon (KKO-HD/1740/2022)⁶ muistion 1 kohdassa mainituista kahdesta ensimmäisestä maakuntalaeista.

Lausunnossaan korkein oikeus on uutena asiana tarkastanut maakunnan lainsäädäntövaltaa koskien vastuuta maakunnassa järjestettävien maakuntapäivävaalien ja kuntavaalien yhteydessä toimittaa ennakkoäänestystä Ahvenanmaan ulkopuolella.

Ahvenanmaan vaalilain muuttamisesta annetun maakuntalain 5 §:n 2 momentin mukaan maakunnan hallitus vastaa ennakkoäänestyksen toimittamisesta Ahvenanmaan ulkopuolella. Maakuntalain 6 §:n 2 momentin mukaan yleiset ennakkoäänestyspaikat Ahvenanmaan ulkopuolella määritellään maakunta-asetuksella.

Korkeimman oikeuden mukaan nämä säännökset antavat aihetta ottaa huomioon hyväksytty maakuntalainsäädäntö kahdessa suhteessa: maakuntalainsäädännön alueellisen soveltamisalan sekä maakunnan lainsäädäntövallan laajentamisen osalta, koska valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat itsehallintolain 27 §:n 3 kohdassa tarkoitettua valtion viranomaisten organisaatiota ja toimintaa sekä suhdetta ulkomaisiin valtioihin ottaen huomioon itsehallintolain 27 §:n 4 kohdan 9 ja 9 a luvun säännökset sekä norminantovallan delegointia.

Lausunnon mukaan lähtökohtana on, että maakunnan lainsäädäntövalta kattaa vain maakunnan alueen. Tästä huolimatta eräissä tapauksissa on katsottu mahdolliseksi antaa myös korkeimman oikeuden lausunnonannon kohteena olleessa maakuntalainsäädännössä säännöksiä, joita sovelletaan myös maakunnan ulkopuolella. (Ahvenanmaalla rekisteröityjen alusten osalta ks. korkeimman oikeuden lausunto OH 2019/131 laivojen jätteiden vastaanottoa satamassa koskevan maakuntalain hyväksymisestä ja siinä mainitut lausunnot). Aikaisemmin maakunnan lainsäädäntövaltaan on katsottu kuuluvan myös kirjeitse ja Internetin kautta tapahtuvaa varhaisäänestystä koskevat

⁶ Liite 5

vaalilainsäädännön säännökset, jotka tosin voivat tapahtua myös ulkomailla. (Korkeimman oikeuden lausunto OH 2019/34 Ahvenanmaan vaalilain hyväksymisestä ym.). Tässä yhteydessä maakuntalainsäädäntöä ei kuitenkaan ole tarkasteltu korkeimmassa oikeudessa erityisesti itsehallintolain 27 §:n 4 kohdan näkökulmasta.

Lausunnossaan korkein oikeus viittaa siihen, että ennakoäänestyksen järjestäminen on julkisen vallan käyttöä. Sen järjestäminen Ahvenanmaan ulkopuolella tarkoittaa korkeimman oikeuden mukaan julkisen vallan käyttöä maakunnan organisaatiossa Ahvenanmaan ulkopuolella. Tämän vuoksi Ahvenanmaan maakunnan toimielinten Ahvenanmaan ulkopuolella tapahtuvassa julkisen vallan käytössä tulee esiin erilaisia tähän liittyviä asioita, myös lainsäädäntö- ja hallintotoimivaltaan liittyviä kysymyksiä. Näin ollen maakunnan hallituksen vastuu ei ole ilman läheisiä yhtymäkohtia valtakunnan toimivaltaan. Nämä kysymykset vaihtelevat sen mukaan, järjestetäänkö ennaikainen äänestys Ahvenanmaan ulkopuolella, mutta Suomessa vai ulkomailla Suomen ulkopuolella. Erityisesti fyysisen ennakoäänestyksen järjestämisellä ulkomailla voi olla vaikutuksia, jotka ovat läheisessä suhteessa Suomen suhteisiin ulkomaisiin valtioihin. Esimerkiksi valtakunnan vaalilain 4 §:n mukaan ulkoministeriö vastaa ennakoäänestyksen toimittamisesta ulkomailla ja 9 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ennakoäänestyspaikkoina ovat valtioneuvoston asetuksella säädettävät Suomen edustustot ja niiden toimipaikat. Ulkomaan vaalien järjestäminen voi edellyttää myös asemamaan osallistumista.

Lausunnossaan korkein oikeus toteaa, että kyseisen maakuntalain 5 §:n 2 momentti sääntelee vain sitä, että maakunnan hallitus vastaa ennakoäänestyksen toimittamisesta Ahvenanmaan ulkopuolella. Vaikka säännös laajentaisi maakunnan hallituksen vastuuta, säännös näyttäisi koskevan maakunnan eri toimielinten sisäistä tehtävänjakoa. Maakuntalain mukaan ennakoäänestyksen järjestämisestä vastaa maakunnan hallitus. Maakuntalain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu maakunnan hallituksen toimivalta antaa maakunta-asetus yleisten ennakoäänestyspaikkojen määrittelemiseksi Ahvenanmaan ulkopuolella on korkeimman oikeuden mukaan tämän mukainen.

Alueellisesta toimivallasta ja sen rajoista sekä myös maakuntalain kansainvälisestä yhteydestä huolimatta maakunnan toimivaltaan kuuluu määritellä se viranomaisen, joka vastaa maakunnan toimivaltaan kuuluvista tehtävistä. Lain esitöistä (Ahvenanmaan maakuntapäivien laki- ja kulttuurivaliokunnan mietintö 15/2021–2022) ilmenee, että maakunnan hallituksen on ollut tarkoitus ryhtyä toimenpiteisiin Ahvenanmaan ulkopuolella tapahtuvasta ennaikaisesta äänestämisestä valtakunnan viranomaisten suostumuksella. Tämä säännösten soveltamista koskeva tarkoitus huomioon ottaen korkein oikeus katsoo, että säännösten ei voida katsoa olevan ristiriidassa itsehallintolain 27 §:n 4 kohdan kanssa, vaikka tämä edellytys ei suoraan ilmene maakuntalain asianomaisista säännöksistä. Vastuu ulkomailla järjestettävien omien vaalien ennakoäänestyksen järjestämisestä ei ole suoraan suhteessa ulkomaisiin valtioihin. Näin ollen kansainvälinen yhteys ei ole tässä tapauksessa antanut korkeimmalle oikeudelle aihetta huomautuksiin maakuntapäivien päätöstä vastaan.

Korkeimman oikeuden mukaan tämän vuoksi kyseinen maakuntalaki ei sinänsä ole ongelmallinen valtakunnan lainsäädäntövallan kannalta. On kuitenkin huomattava, että näitä säännöksiä toimeenpantaessa maakunnan hallituksen on otettava huomioon

itsehallintolain järjestelmä kokonaisuudessaan sekä valtakunnan lainsäädäntötoimivalta ja muu siihen liittyvä hallinto.

4 Esitys

Korkein oikeus on lausunnossaan todennut, että muistion kohdan 1 luettelon 1–2 kohdassa mainitut maakuntalait kuuluvat maakunnan toimivaltaan, joten maakuntalakien voimaantulolle ei liene estettä.

Muistiossa mainituista muista maakuntalaeista (kohdat 3–9) ole asioiden laatu huomioon ottaen katsottu tarpeelliseksi hankkia korkeimman oikeuden lausuntoa.

Esitetään, että tasavallan presidentti päättää olla käyttämättä veto-oikeuttaan maakuntalakeihin.